

KSČ — vedoucí síla poválečné výstavby ČSLA

Národně demokratická revoluce v Československu a zvláště Únor 1948, kdy se dělnická třída Československa v čele s KSČ stala vedoucí silou celé společnosti, vytvořily postupně příznivé podmínky pro budování československé armády jako nástroje obrany socialismu v ČSSR i jako součásti internacionální obrany zemí socialistického tábora. V poválečném období buduje KSČ Československou lidovou armádu důsledně jako armádu socialistického typu a zvyrazňuje přitom její internacionální poslání.

Komunistická strana Československa v celé své vojenské politice po druhé světové válce vycházela z leninského učení o obraně socialistické vlasti a v praxi prokázala, že tato linie je jedinou zárukou bezpečnosti naší společnosti i cestou rozvoje československého vojenství. Je také jedinou zárukou důsledného naplňování jednoty internacionálních a národních zájmů při obraně socialistického Československa.

• • •

Změněné mezinárodní postavení Československa po druhé světové válce spolu s existencí lidové demokratického zřízení vytvořily příznivé podmínky pro zajištění skutečné bezpečnosti a mírového vývoje naší země. Účinná bezpečnost republiky vycházela ze dvou základních předpokladů: ze spolehlivého spojeneckého systému, založeného na československo-sovětské smlouvě a na řadě smluv s lidové demokratickými státy a dále z výstavby vlastních ozbrojených sil. Strana v Košickém vládním programu poprvé v dějinách formulovala vojenskou politiku prostřednictvím programu vlády. Pokud šlo o poválečnou výstavbu ČSLA, žádal tento program, aby nová československá armáda byla budována jako armáda skutečně lidová a skutečně demokratická, která se bude formovat kolem čs. armádního sboru v SSSR a partyzánských bojovníků a která bude vychovávána, cvičena a vyzbrojena podle vzoru Sovětské armády.

Orientace strany na pokojný vývoj národně demokratické revoluce v období mezi květnem 1945 a únorem 1948 ovlivňovala a podmiňovala vojenskou politiku strany natolik, že vojenská problematika byla řešena jako otázka odvozená z celkové strategické orientace KSČ. To ovšem nikterak závažnost vojenské politiky strany nezmenšovalo.

Při přístupu k řešení problematiky armády přihlížela KSČ ke konkrétní historické situaci v poválečném Československu. V armádě ji charakterizovalo několik skutečností: především to, že po květnu 1945 již nebylo dobře možné hovořit o existenci buržoazní armády v ČSR. Národně demokratická revoluce uzavřela čs. buržoazii cestu k obnově předmnichovské republiky, a tedy i k obnově předmnichovské armády. Existence lidové demokratického zřízení naopak vytvořila velmi příznivé podmínky pro výstavbu armády nového typu, a to tím spíše, že existovaly

zárodky takové armády — jednotky 1. čs. armádního sboru v SSSR a partyzánské jednotky. Působily však i negativní jevy, zejména fakt, že buržoazie měla ve velitelském sboru armády silnější pozice, než by jí její pozice ve státě.

Za těchto okolností se orientovala KSČ na výstavbu lidové armády s tím, že s vyřešením otázky „kdo s koho“ ve prospěch dělnické třídy bude možné v budoucnu přistoupit také k přestavbě armády. Proto již tuto „předúnorovou“ etapu boje o armádu chápala KSČ jako součást svého budoucího boje o armádu socialistického typu. Realizace požadavku Košického vládního programu „vybudovat armádu skutečně demokratickou“ vytvářela v tomto směru příznivé předpoklady.

Problematiku vojenské politiky KSČ v období 1945—48 v Československu nemůžeme proto odtrhnout od problematiky vývoje československé revoluce. Tak jako národně demokratická revoluce představuje hledání a nalézání konkrétního přístupu naší země k socialistické revoluci, tak i vojenskou politiku KSČ v tomto období posuzujeme z hlediska hledání přístupu k výstavbě nové armády, vyjadřující cíle a zájmy revolučního československého lidu.

Při aplikaci marxisticko-leninských pouček o obecných zákonitostech přechodu od kapitalismu k socialismu přihlížela KSČ k předchozímu historickému vývoji československé armády. Z rozboru poměru třídních sil v mezinárodním a vnitřním měřítku vyvodila správný závěr o možnosti vytvoření nové, demokratické armády pokojnou cestou, i když za cenu některých dočasných kompromisů, zejména v využívání početného kádru velitelského sboru buržoazní armády v procesu výstavby nové armády.

Z historických zvláštností československé armády vyplynula i nutnost zajistit specifickým způsobem vedoucí úlohu komunistické strany. Snaha KSČ o neustálé upevňování a rozšiřování Národní fronty vedla v Košickém vládním programu k uplatňování principu „nadstranickosti“, který nejlépe vyhovoval dané etapě revoluce. Vedoucí úloha strany byla v této etapě zajišťována kombinováním tlaku „zdola“ a „shora“, tj. tlakem mas vojáků — komunistů a z pozic strany ve vládě, Národním shromážděním, v Národní frontě a jinde.

Při uskutečňování zásad Košického a budovatelského vládního programu narážela KSČ na tvrdý odpor buržoazie, která měla ve svých rukou vedle řady představitelů ve velení armády i osobu vrchního

velitele — presidenta republiky dr. E. Beneše. Ještě v Únoru a i jistou dobu po něm existovala v armádě poměrně silná skupina protilidových a protisovětsky orientovaných důstojníků, a to i na významných místech. Poměrně klidný průběh Února 1948 v armádě však potvrdil, že KSČ dosáhla přes odpor reakce při realizaci vojenské politiky Košického a budovatelského programu pozitivních výsledků. Straně se dařilo do Února 1948 do značné míry realizovat ty úkoly, které před ní v dané etapě revoluce na úseku armády stály. V této etapě se podařilo rozvinout pokrokové tradice, z nichž se ČSLA zrodila v letech druhé světové války — tradici lidovosti armády, tradici bojové družby se Sovětskou armádou. Boj o lidovou armádu vedla strana v úzké souvislosti s bojem o přerůstání národně demokratické revoluce v socialistickou revoluci. Opírala se přitom o pomoc, kterou československu i v armádě poskytoval SSSR a o rostoucí morální, politickou i vojenskou prestiž tvořící se světové socialistické soustavy. Vojenská politika strany tak již v tomto období kladla základy uplatňování principu proletářského internacionalismu ve vojenství.

Únorové vítězství pracujícího lidu postavilo nové úkoly před vojenskou politiku strany především tím, že vytvořilo předpoklady pro budoucí výstavbu armády jako armády socialistického typu. V tomto smyslu je Únor mezníkem ve vývoji vojenské politiky strany i ve vývoji našeho vojenství.

Vzhledem ke konkrétní situaci v armádě byla prvořadým úkolem vojenské politiky strany další očista velitelského sboru. To byl důležitý krok na cestě k uskutečnění rozhodujících třídních změn ve složení velitelského sboru tak, aby budoucí sbor byl v souladu s politickou mocí dělnické třídy. Po abdikaci presidenta Beneše a po volbě Klementa Gottwalda prezidentem republiky byla armáda zbavena retardačního vlivu Beneše a jeho ideologie. Změna v osobě vrchního velitele dala současně straně možnost ovlivňovat napříště armádu „shora“, nejvýznamnější funkcí vrchního velitele. To vyjádřil i v prvním armádním rozkaze prezident republiky Klement Gottwald a obsahoval vládní program vlády NF v čele s A. Zápotockým v červnu 1948. Těchto dokumentů využila strana k formulování obecných zásad a programu výstavby ČSLA po Únoru 1948. Strana v těchto dokumentech označila tuto etapu své vojenské politiky a výstavby armády „za rozhodující období výstavby československé armády“.

Úkol socialistické výstavby ČSLA precizovala strana v linii historického sjezdu v květnu 1949. Východním bodem vojenské politiky IX. sjezdu, který formuloval úkoly vojenské politiky strany pro celé období socialistické výstavby, byla leninská myšlenka o nutnosti zabezpečení státu diktatury proletariátu před nebezpečím jakékoliv agrese imperialismu a snaha plně respektovat historické zkušenosti prvního státu dělníků a rolníků — SSSR.

Hlavní úkol pro armádu konkretizovala strana na IX. sjezdu v požadavku „Vybudovat armádu podle vzoru Sovětské armády jako spolehlivý mocenský nástroj dělnické třídy a pracujícího lidu, jako armádu pravidelnou a přísně ukázněnou... dosáhnout vyšší bojovosti, než kterákoli kapitalistická armáda, učinit z armády důstojnou spojenkyň Sovětské armády a armád lidově demokratických zemí“. (Viz Protokol IX. sjezdu KSČ, Praha, str. 401.)

Orientací IX. sjezdu na výstavbu socialistické společnosti v Československu se otevřela před Československou armádou nová etapa — etapa jejího socialistického vývoje. Úsilí o prosazení vojenskopolitické linie IX. sjezdu naplňuje celé období padesátých let. Zcela mimořádnou roli přitom hrála pomoc SSSR, která umožnila realizovat úkoly socialistické výstavby Československa i úkoly zajištění jeho obrany. V poválečném období se orientuje KSČ na výstavbu ČSLA podle vzoru Sovětské armády, neboť to odpovídá zájmům bezpečnosti Československa i požadavkům rozvoje soudobého vojenství.

V první polovině padesátých let, kdy vzhledem k zostřujícímu se nebezpečí války vystoupila vojenská politika strany do popředí, dosáhla strana při výstavbě ČSLA výrazných úspěchů. Na konci tohoto období stála zde ČSLA kvalitativně jiná, než byla armáda předúnorového Československa. Byla to armáda, vybavená soudobou technikou, plně bojovoschopná, s velkou údernou silou, schopná ve spolupráci se Sovětskou armádou a spojeneckými armádami lidově demokratických zemí spolehlivě bránit západní hranici socialistického tábora. Vznikem koalice Varšavské smlouvy v roce 1955 se tento charakter armády dále upevnil. To byl velký úspěch vojenské politiky strany, ale i její vklad do internacionální obrany socialismu.

V polovině padesátých let vstoupilo vojenství do fáze rostoucího vlivu vědeckotechnické revoluce ve vojenství, v níž vystupala jako reálné nebezpečí varianta jaderné války. Této variantě bylo třeba přizpůsobit i ozbrojené síly naší země. Spojenecké vztahy a svazky Českosloven-

ska se SSSR a ostatními socialistickými zeměmi nabývaly ještě většího významu a váhy.

Od okamžiku vstupu Československa do koalice Varšavské smlouvy nastává kvalitativně nová a vyšší etapa výstavby ČSLA. Úkoly naší armády si vyžádaly, aby při další její výstavbě bylo budováno především pozemní vojsko a vojska protivzdušné obrany. Zvýšily se nároky na bojovou pohotovost a bojovoschopnost ČSLA. Také Československá vojenská teorie se začala mimořádně usilovně zabývat rozpracováním nové problematiky, zvláště nenadálým napadením. Vojenská politika strany stále více vycházela také z toho, že úkoly naší armády není možné již posuzovat pouze z omezeného hlediska středoevropského prostoru, ale že je nutné brát v úvahu situaci na evropském válečném poli. Strategické záměry potenciálního protivníka si stále více vynucovaly, aby se soustředila vojenská politika strany k rozpracování a vybudování spolehlivého branného systému.

Směr vývoje ČSLA v šedesátých letech ovlivnily výsledky porady představitelů komunistických a dělnických stran v květnu 1958 o koordinaci další výstavby socialistických armád. V důsledku realizace závěrů této porady vyvstaly nové, náročné úkoly před Československým zbrojním průmyslem. Řada opatření materiálně technického zabezpečení ČSLA dále výrazně pozvedla její bojovoschopnost na kvalitativně vyšší úroveň.

Vojenská politika strany přirozeně neřešila v šedesátých letech jen speciální vojenskoodborné a vojenskotechnické otázky, ale zaměřila se také na další upevňování socialistického charakteru armády, jak to přikazovala vojenskopolitická linie XI. a XII. sjezdu strany. Šlo o důsledné prosazování leninských principů výstavby armády v sociálně politické oblasti, o rozvoj socialistických vztahů mezi vojáky, vztahů mezi armádou a lidem. Velení ČSLA při plnění linie XI. a XII. sjezdu uskutečnilo řadu opatření, která přispěla k posílení třídní a politické jednoty armády. XII. sjezd strany v prosinci 1962 ve své vojenskopolitické linii soustředil pozornost na další upevnění principu proletářského internacionalismu, na další spolupráci se Sovětskou armádou a armádami dalších socialistických zemí. Strana na tomto sjezdu opět zdůraznila, že je existenčním zájmem národů Československa upevňovat všemožně koalici systém socialistického společenství. Znovu zvýraznila úkol rozvíjet leninské principy řízení a výstavby socialistické armády.

Závažným momentem vývoje vojenské politiky strany se stal XIII. sjezd KSČ v roce 1966, který přijal usnesení o institucionálním uspořádání jednotného branného systému Československa. To byl v poválečném období vojenské politiky strany i vojenství ojedinělý a první pokus o komplexní pojetí branného systému v souladu s internacionálními a národními úkoly československých ozbrojených sil. XIII. sjezd tak prohloubil a konkretizoval vojenskou politiku strany pro konkrétní historickou etapu vývoje rozvinuté socialistické společnosti v druhé polovině šedesátých let. Strana znovu na XIII. sjezdu potvrdila, že pevné a nerozlučné spojení a přátelství se SSSR je základním kamenem celé politiky socialistického Československa.

Narůstající projevy krize ve straně a společnosti po XIII. sjezdu měly zákonitý vliv i na realizaci vojenskopolitické linie XIII. sjezdu strany, negativně se odrazily v činnosti a morálně politickém stavu ČSLA. Zvláště po lednu 1968 došlo v důsledku rozvrtnutí vlivu pravicových oportunistů k politickému rozkladu v armádě, která se stala brzy terčem jejích soustředěného působení. Politický rozklad v armádě po lednu 1968 byl provázán všestranným uvolněním kázně a narušením všech leninských principů, na nichž strana v celém předchozím období našeho armádu budovala a řídila. Z Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda v Praze vzešlo v létě 1968 dokonce oficiální memorandum s požadavkem, aby byly přehodnoceny zásady vojenské politiky strany, schválené na XIII. sjezdu strany a aby byla „upravena“ československá vojenská doktrína na základě vztahu Československa k Varšavské smlouvě.

Politická a bojová pohotovost ČSLA byla po lednu 1968 silně narušena. Oprávněně vznikla otázka, zda je československá armáda bez jasných pokynů vedení strany a vlády způsobilá zajišťovat ochranu západních hranic země i celé světové socialistické soustavy. Kontrarevoluční procesy po lednu 1968 zastavily vstup vojsk států Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968 — významný akt internacionální pomoci socialistických spojenců Československa.

Hlavní frontou zápasu strany v oblasti vojenské politiky po dubnu 1969 se stal boj proti antisocialistickým a oportunistickým silám. Stal se hlavní náplní činnosti nového vedení KSČ při plnění realizační směrnice pléna ÚV KSČ z května 1969. Pléna v dubnu a květnu 1969 měla rozhodující význam pro zásadní obrát ve vývoji situace v ČSLA. Nové vedení stra-

ny vytvořilo úsilím o obnovu všech principů a hodnot marxisticko-leninské politiky nejdůležitější předpoklady pro konsolidaci ČSLA. Pod jeho přímým vedením a díky těsné spolupráci se Sovětskou armádou prošla ČSLA v období mezi dubnem 1969 a XIV. sjezdem KSČ v květnu 1971 úspěšným a náročným konsolidačním procesem.

Strana chápala konsolidaci armády jako boj za obnovu základních hodnot marxistického pojetí výstavby a řízení socialistické armády, boj za jejich uplatnění ve všech oblastech života armády. Konsolidace armády byla významnou součástí konsolidace celé společnosti, v níž šlo o obnovu narušených hodnot. Tím se současně upevňovalo mezinárodní postavení ČSSR v socialistickém společenství.

V armádě zaměřila strana konsolidační úsilí především na obnovu leninských principů budování socialistické armády. Hlavní úkol pak strana viděla v obnově akceschopnosti strany a stranické organizace v armádě.

Základní úkoly politické konsolidace armády rozpracovala strana do řady mimořádně závažných úkolů:

- obnovit vedoucí úlohu strany v armádě,

- upevnit ideovou a akční jednotu armádní stranické organizace na základech marxismu-leninismu,

- obnovit systém třídně vyhraněné marxisticko-leninské přípravy všech příslušníků ČSLA,

- upevnit organizační jednotu strany v armádě na leninských zásadách demokratického centralismu,

- obnovit a důsledně naplňovat leninské principy v kádrové práci v armádě.

Na těchto principech řídila strana v druhé polovině roku 1969 a zvláště v roce 1970 konsolidační proces v armádě. Pod přímým vedením nového vedení strany a za těsné spolupráce se Sovětskou armádou, zejména se Střední skupinou vojsk, prošla naše armáda úspěšně konsolidačním procesem. Dosáhla přitom význačných úspěchů. V politickovychovné činnosti byl opět zaveden pevný, cílevědomý systém do marxisticko-leninské přípravy vojáků z povolání i základní služby. Podstatně vzrostla politická angažovanost převážné části velitelského sboru jak mezi vojenskou mládeží, tak i na veřejnosti. V kádrové práci došlo k očistění velitelského sboru od nositelů pravicového oportunismu.

Vyvrcholením procesu konsolidace ČSLA byla předsjezdová kampaň k XIV.

sjezdu KSČ v první polovině roku 1971, charakterizovaná nebyvalým rozvojem socialistického soutěžení v armádě a závazkové hnutí na počest 50. výročí založení KSČ a jejího XIV. sjezdu.

Jednání a závěry XIV. sjezdu strany, jenž otevřel kvalitativně novou etapu dalšího vývoje naší společnosti, mají rozhodující význam i pro vojenskou politiku strany v období rozvinuté socialistické společnosti v Československu. Sjezd vysoce zhodnotil stav připravenosti a bojové pohotovosti ČSLA. Rezoluce zdůraznila, že vzhledem ke skutečnosti třídně rozděleného světa a z něho plynoucího nebezpečí imperialistické agrese je v současné době i pro dohlednou perspektivu životně důležitou funkcí socialistického státu všestranná příprava k obraně a k výstavbě branného systému ČSSR. Za nejdůležitější součást branného systému označila vojenskopolitická linie XIV. sjezdu Československou lidovou armádu. Pro armádu vyplývá z rezoluce sjezdu požadavek upevňovat a zdokonalovat nadále obranu socialistické vlasti jako nedělitelné součásti jednotného obranného svazku Varšavské smlouvy.

Sjezd konstatoval, že příprava k obraně země vyžaduje maximální úsilí o soustředění a promyšlení využití všech vojenských, morálně politických a vědeckotechnických možností ČSSR. Přípravu obrany země proto chápe vojenská politika XIV. sjezdu jako úkol nejen ozbrojených sil, ale i všech územních stranických orgánů, státních a společenských institucí. Přípravu k obraně země sjezd strany pojal jako nedělitelnou součást budování socialistického státu.

Vojenskopolitická linie XIV. sjezdu zdůraznila, že zárukou úspěšného rozvoje ČSLA, která je jádrem československého branného systému, je důsledně uplatňování principů výstavby socialistické armády, zejména principu vedoucí úlohy strany v armádě a principu proletářského internacionalismu. Armádě pak sjezd uložil, aby ve všech oblastech své výstavby využívala zkušeností bratrské Sovětské armády.

Velení ČSLA po XIV. sjezdu strany tyto směrnice vojenské politiky strany

uplatňuje a řeší řadu opatření s cílem splnit vojenskopolitickou linii XIV. sjezdu. Jde zejména o zkvalitnění úrovně velitelského sboru ČSLA, jeho další třídní zpevnění a doplnění mladými důstojníky z řad dělnické a rolnické mládeže, dále o vytváření sociálních jistot velitelského sboru, o jeho společenské postavení a hmotné zabezpečení, jakož i o řadu dalších opatření.

Období, které uplynulo od XIV. sjezdu strany, bylo ve vojenské politice naplněno stupňovaným úsilím stranické organizace v armádě o splnění vojenskopolitické linie XIV. sjezdu. Komunisté v armádě důsledně uváděli v život závěry jednotlivých plenárních zasedání ÚV KSČ, na nichž byla dále rozpracována linie XIV. sjezdu. Šlo o významné ideologické plenum v říjnu 1972 a plenum o práci s mladou generací v červnu 1973, které se bezprostředně týkala výchovné práce s mládeží v ČSLA, nebo o významná pléna v květnu a listopadu 1974, která se ve svých závěrech bezprostředně týkala i vojenské politiky strany. Nedávný aktiv předsedů stranických organizací v armádě ukázal, že z těchto plén, zvláště pak z listopadového pléna, vyplývají pro vojenskou politiku strany v současném období tři základní úkoly: prohloubit dále schopnost stranické organizace v armádě objektivně ocenit dosažené výsledky, uplatnit kritičtější pohled na nedostatky, které oslabují práci strany v armádě a stavět úkoly, úměrné našim možnostem a potřebám.

Díky soustavné péči vedení strany prošla ČSLA v posjездovém období výrazný kus cesty k dalšímu upevnění své bojovosti. Dnes naše armáda disponuje vším, co je potřebné k úspěšnému vedení bojové činnosti. Je vybavena a doplňována nejmodernější bojovou technikou a dokonalými zbraněmi, které zabezpečují její velkou palebnou a údernou sílu, manévrovost a odolnost vůči zbraním hromadného ničení. Linie strany je dnes v celé armádě rozpracována a realizována. Tvůrčím způsobem je dnes rozpracováno usnesení ÚV KSČ o výchově mladé generace a o dalším vědeckotechnickém rozvoji.

Výsledky, kterých bylo v poválečném období dosaženo při plnění úkolů vojenské politiky strany jsou důkazem, že naše ozbrojené síly čestně splnily odkaz národně osvobodeneckého zápasu a slavného únorového vítězství roku 1948, že naplnily linii IX. sjezdu strany, ČSLA za uplynulého období výrazně upevnila svou bojovost, zvláště pak od roku 1955, kdy výstavba československé armády probíhá v rámci vojenskopolitického svazku Varšavské smlouvy. Členství našich ozbrojených sil ve Varšavské smlouvě zaručuje, že ČSLA je na výši stále rostoucích požadavků rozvoje současného vojenství.